16. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΙΝΩΪΚΩΝ ΟΙΚΙΩΝ ΕΙΣ ΠΡΑΣΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Τὸ ἔτος 1939 τυχαίως ἀνεκαλύφθη εἰς θέσιν Κορακιὲς Πρασᾶς Ἡρακλείου ἀποθέτης πλήρης παλαιοανακτορικῶν ὀστράκων. Τοῦτο ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν εὐρυτέρας ἐρεύνης, ἡ ὁποία ἐξετελέσθη διὰ περιωρισμένων χρηματικῶν μέσων, διατεθέντων ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν Φίλων τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου, κατὰ δύο περιόδους, τὰ ἔτη 1939 καὶ 1940. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεύνης ταύτης ὑπῆρξεν ἀξιόλογον. Ὁ ἀποθέτης ἀπεδείχθη βαθύτατος περιεῖχε δὲ κατὰ στρώματα ποικιλώτατα ὄστρακα, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκροτήθησαν διάφορα ἀγγεῖα, τὰ πλεῖστα μικρὰ πολύχρωμα κύπελλα, χρονολογούμενα εἰς τὴν ΜΜ Ι περίοδον. Ἡ ἐκσκαφή του ἐσυνεχίσθη τότε μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου μέτρου, χωρὶς νὰ ἀνευρεθῇ τὸ τέρμα. Ἦτο φυσικὸν νὰ ἀναζητηθῇ ἐκεῖ πλησίον μινωϊκὸς συνοικισμὸς καὶ λείψανα τοίχων εἰς τὴν ἀμέσως ὑπερκειμένην ἠπίαν κατωφέρειαν καθωδήγησαν τὴν ἔρευναν. Μιὰ ἐκτεταμένη οἰκία ἀνεσκάφη ἐν μέρει καὶ διεπιστώθη ὅτι ὑπῆρχον λείψανα καὶ ἄλλων οἰκημάτων. Σύντομος ἔκθεσις περὶ τῆς τότε ἐρεύνης περιελήφθη εἰς τὰς Εἰδήσεις τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν (Γ' σ. 489 καὶ Δ' 271). Τὸ ἀνασκαφὲν οἴκημα ἦτο κατὰ τοῦτο ἀξιόλογον, ὅτι εἶχεν ὑπόγεια διαμερίσματα κάλλιστα διασωζόμενα εἰς ὕψος σχεδὸν τριῶν μέτρων καὶ ὅτι ἐνεφάνιζε δύο διαδοχικὰς περιόδους ἐγκατοικίσεως, ΜΜ Ι - ΙΙ καὶ ΜΜ ΙΙΙ - ΥΜ Ια. Σημαντικὸν ἦτο ὅτι ἀνευρέθησαν πλὴν τῶν πολυαρίθμων καὶ ποικίλων ἀγγείων καὶ σκευῶν, πηλίνων καὶ λιθίνων, τεμάχια τοιχογραφιῶν, τῶν ὁποίων τινὰ μὲ εἰκονογραφικὰ θέματα, ἐξαιρετικῆς δὲ ποιότητος. Ἀτυχῶς ταῦτα ἦσαν μικρὰ καὶ σχετικῶς ὀλίγα. Τὸ σύνολον τῶν εὑρημάτων θὰ δημοσιευθῇ προσεχῶς εἰς τὴν Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδα, μετὰ τῶν εἰς φῶς ἐλθόντων διὰ δαπάνης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ συνέχισις τῆς ἀνασκαφῆς ἐπεβάλλετο νὰ γίνῃ ἀμέσως, διότι ὁ χρόνος εἶχεν ἀρχίσει νὰ φθείρῃ σημαντικῶς τὰ ἀποκαλυφθέντα, χωρὶς νὰ δύνανται ταῦτα νὰ δημοσιευθοῦν. Ἠλπίζετο ὅτι καὶ ἄλλα οἰκήματα θὰ ἤρχοντο εἰς φῶς καὶ ὅτι ἡ πρώτη ἀνασκαφεῖσα οἰκία θὰ ἐξετείνετο εἰς πολὺ μεγαλυτέραν ἔκτασιν. Εἰς τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τῆς Ἑταιρείας ὀφείλεται ἡ πραγματοποίησις τῆς συνεχίσεως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἀπέδωκεν ὄχι ὀλιγώτερα τῶν ἀναμενομένων.

Ἐνταῦθα ἐκτίθενται συνοπτικῶς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς, παρατίθενται δὲ βοηθητικῶς τὸ γενικὸν σχέδιον τοῦ χώρου καί τινες φωτογραφίαι τῶν ἀποκαλυφθέντων ἐρειπίων καί τινων ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων ἀντικειμένων. Ὁ ἐν εἴδει φρέατος ἀποθέτης ἀνεσκάφη ἀπὸ τὸ 13ον μέτρον, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφῃρέθησαν ὀκτὼ μέτρα ἐπιχωματώσεως διὰ τῆς ὁποίας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

εἶχε πληρωθῆ τὸ φρέαρ κατὰ τὸ διάστημα ἕνδεκα ἐτῶν διακοπῆς. Ἡ ἐντὸς τοῦ φρέατος ἐργασία ἀπέβη λίαν δυσχερὴς λόγῳ τοῦ μεγάλου βάθους καὶ τῆς στενότητός του εἰς τὸ κατώτερον μέρος, διαμέτρου ὄχι μεγαλυτέρας τῶν 0,80 μ. Τέσσαρα ἐπὶ πλέον μέτρα ἐπιχώσεως ἐξεκενώθησαν, ἐντὸς δὲ αὐτῆς τὰ ὄστρακα ἦσαν πολὺ ὀλίγα τὰ πλεῖστα ὅμως τούτων χαρακτηριστικὰ διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν, ἀλλ' ὄχι χαρακτηριστικῶς διάφορα τῶν εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τοῦ ἀποθέτου εὑρεθέντα: τμήματα πλατέων κυπέλλων μὲ λευκὴν καὶ πορτοκαλιόχρουν διακόσμησιν κατὰ ταινίας, ἐνίοτε πλαγίας, τμήματα ἐκ τῶν ὤμων καὶ τοῦ χείλους εὐρέος γεφυροστόμου μὲ πολύχρωμον διακόσμησιν, εἰς ἣν δεσπόζει τὸ βαθέως βυσσινὸν χρῶμα, τμήματα σκεύους μὲ διακόσμησιν κύκλου δίσκων λευκῶν μὲ ἐρυθρὸν κέντρον, τμῆμα ἀγγείου μὲ λευκὸν κλαδίον κλπ., χρονολογούμενα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ΜΜ Ι β περίοδον. Δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ προχωρήσωμεν εἰς βαθύτερα στρώματα τοῦ φρέατος.

Ἀνεσκάφησαν καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν δύο οἰκίαι (Α καὶ Β). Τῆς Α (*πίν. V*) εἶχεν ἤδη ἀνασκαφῆ τὸ βόρειον τμῆμα μὲ τὰ ὑπόγεια διαμερίσματα καὶ ἡ πρὸς νότον προέκτασις τῶν ἰσογείων δωματίων, τὰ ὁποῖα ὅμως, λόγῳ τῆς καταστροφῆς μέρους τῶν τοίχων καὶ τῆς ΝΑ παρυφῆς των, δὲν ἦσαν καθόλου σαφῆ. Τὰ ὑπόγεια διαμερίσματα — δωμάτια Α, Β, Γ καὶ Δ — ἐκαθαρίσθησαν ἐκ νέου μὲ ἐπιμέλειαν καὶ κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦτον ἐγένοντο συμπληρωματικαὶ παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τῶν δαπέδων. Εἰς τὸ δωμάτιον Α διεπιστώθη ὅτι ὑπῆρχον 16 κανονικὰ κυκλικὰ καὶ διαφόρων διαμέτρων κοιλώματα (γοῦβες) (*εἰκ. 2*) κατὰ μῆκος τῶν τεσσάρων τοίχων, ἐξαιρέσει ἑνός, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο κατὰ τὸ μέσον. Τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον περιεῖχον, εἶχε κατὰ τὸ πλεῖστον μελανὸν χρῶμα καὶ εἴς τινα διεκρίνοντο σαφῶς ἀνθράκια, πιθανῶς ἀπανθρακώσεις ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν ὑλῶν· μὲ ἐπιμέλειαν περισυνελέγησαν πάντα τὰ ἐντὸς τούτων μικρὰ ὄστρακα, ἀπεδείχθη δὲ οὕτω ὅτι χρησιμοποίησίς των ἐγένετο μόνον κατὰ τὴν παλαιοανακτορικὴν ἐποχήν. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τὸ ἐπιτεθὲν σανίδωμα, τοῦ ὁποίου πολλὰ ἀπηνθρακωμένα λείψανα σαφῶς διεκρίνοντο καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ δωματίου, ἐκάλυψε τοὺς βόθρους, οἱ ὁποῖοι πιθανῶς εἶχον χρησιμεύσει διὰ τὴν ἀσφαλῆ στήριξιν πίθων καὶ πιθιδίων διαφόρων σχημάτων.

Εἰς τὸ ὑπόγειον δωμάτιον Β (*εἰκ. 1*) παρετηρήθη ὅτι ὁ μαλακὸς βράχος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη τὸ ξύλινον δάπεδον, εἶχε κοπῆ κατὰ δύο ἐπίπεδα, τῶν ὁποίων τὸ ἐσώτερον ἦτο κατὰ 15 ἑκ. ὑψηλότερον, ἐνῶ τὸ χαμηλότερον ἀπετέλει, οὕτως εἰπεῖν διάβασιν. Εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀντεστοίχει περίεργον ἐσωτερικὸν κατασκεύασμα, εἶδος τεμένους μὲ ἐσωτερικὸν διαχώρισμα καὶ λίαν στενὴν εἴσοδον ἐκ δυσμῶν. Ἡ συνέχισις τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ δωματίου τούτου κατὰ τὸ δυτικὸν αὐτοῦ τμῆμα, ἔφερεν εἰς φῶς τὸν δυτικὸν τοῖχον καὶ κατὰ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

Εἰκ. 1. Μινωϊκὴ Οἰκία Α Πρασᾶς. Τὸ δωμάτιον Β μὲ τὸ τέμενος.

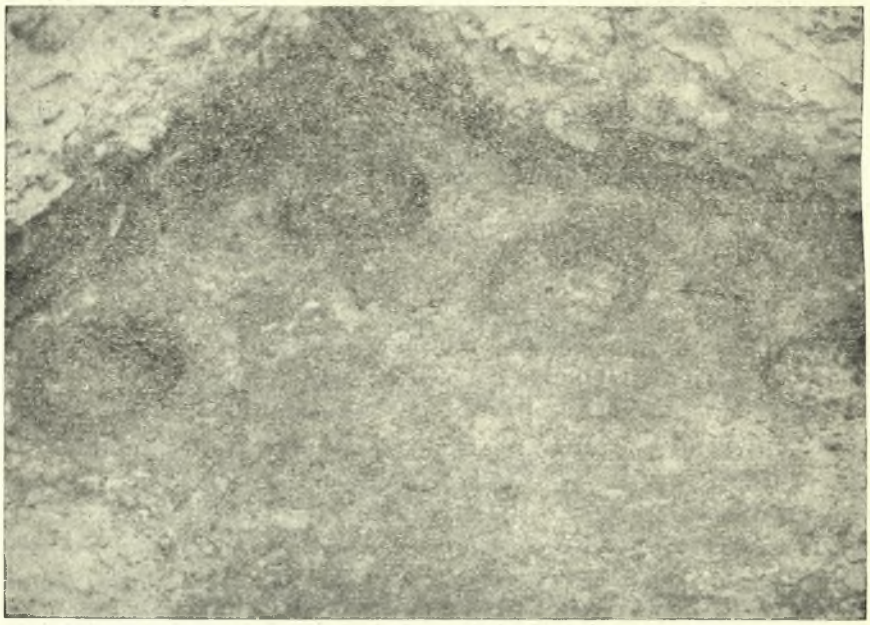

Εἰκ. 2. Μινωϊκὴ Οἰκία Α Πρασᾶς. Οἱ βόθροι τοῦ δωματίου Α.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

τὴν ΝΔ γωνίαν στενὴν κόγχην, σχηματιζομένην κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν δύο τοίχων. Παρέχεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ὑπῆρχε παλαιότερον ἐκεῖθεν ἄνοιγμα πρὸς ἐσώτερον διαμέρισμα τὸ ὁποῖον ἀπεφράχθη διὰ τῆς κατασκευῆς ἄλλου ἰσχυροῦ τοίχου. Ὅμως ἡ περαιτέρω ἔρευνα ὄπισθεν τοῦ τοίχου τούτου κατὰ τὸ νότιον τμῆμα ἀπέδειξεν ὅτι οὗτος ἐστηρίχθη εἰς τὸν φυσικὸν βράχον, ἡ δὲ πρὸς

Εἰκ. 3. Μινωϊκὴ Οἰκία Α Πρασᾶς. Ἡ νοτία εἴσοδος μὲ τὸ κλιμακοστάσιον.

δυσμὰς ἐπέκτασίς του ἀπετέλεσε τὴν μίαν πλευρὰν τετραγώνου ἀποθέτου, ὅστις εἶχε κτισθῆ ἐν ἐπαφῇ μὲ τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ δωματίου Β (εἰκ. 1, πρῶτον ἐπίπεδον). Ὁ ἀποθέτης οὗτος ἀνεκαλύφθη μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἀνασκαφῆς δυτικῶς τοῦ δωματίου Β. Δύο πολὺ μεγάλαι, βαρύταται καὶ σχετικῶς ἀκανόνιστοι πλάκες ἔκλειον τὸ στόμιον τοῦ ἀποθέτου, ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν ἄφθονα ὄστρακα καὶ μικρὰ ἀγγείδια, κατὰ τὸ πλεῖστον κυαθίδια καὶ λοπάδια κοινά, τὰ περισσότερα ἀδιακόσμητα, ὅμοια πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀνευρέθησαν εἰς παχὺ στρῶμα καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ δωματίου Β. Ἡ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον χῶρον ἀνευρεθεῖσα κεραμεικὴ *(εἰκ. 8* καὶ *9)* εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ χαρακτηριστικὴ τῆς ΜΜ ΙΙΙ φάσεως καὶ τῆς μεταβατικῆς ΜΜ ΙΙΙ β - ΥΜ Ι α: μόνωτα μελαμβαφῆ κύπελλα, τινὰ τῶν ὁποίων φέρουν διακόσμησιν διὰ λευκοῦ (ἓν τεμάχιον μὲ διπλοῦν πέλεκυν), ἱκανὰ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

τεμάχια ἀγγείων μὲ μίμησιν στολιδώσεων, τεμάχια δύο μεγάλων γεφυροστόμων μὲ διακόσμησιν διὰ λευκοῦ διπλῶν πελέκεων συνδυαζομένων μὲ τὸν ἱερὸν κόμβον ἐπὶ καστανομέλανος βάθους, κομψὴ μικρὰ πρόχους μὲ στολιδωτὴν διακόσμησιν, δύο κύαθοι τῆς μεταβατικῆς φάσεως, ἡ μία μὲ πυκνὴν δικτυωτὴν διακόσμησιν καὶ ἡ ἑτέρα μὲ διακόσμησιν ἁπλῆς σπείρας, μέγας

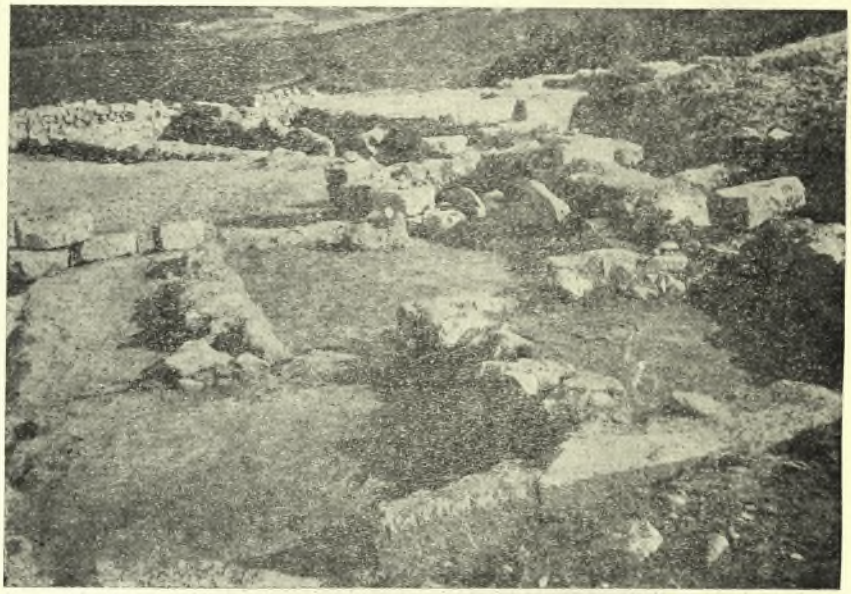

Εἰκ. 4. Μινωϊκὴ Οἰκία Β Πρασᾶς. Ὄψις ἐκ δυσμῶν.

ἀμφορεὺς μὲ διακόσμησιν λευκῶν σπειρῶν ἐπὶ φαιοῦ βάθους, δύο ἄλλα μεγάλα ἀγγεῖα οἰκιακῆς χρήσεως κλπ. Τὰ περισσότερα τῶν ἀγγείων ἀνευρέθησαν θρυμματισμένα μὲ διεσπαρμένα τὰ τεμάχιά των καὶ ἐλλιπῆ. Προφανῶς τὸ στρῶμα εἶχε διαταραχθῆ μετὰ τὴν νέαν προσαρμογὴν καὶ χρησιμοποίησιν τοῦ οἰκήματος κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ΥΜ Ι α περιόδου.

Τὸ εἶδος τῆς εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ δωματίου Β ἀνευρεθείσης κεραμεικῆς, ἰδίᾳ μάλιστα ἡ ὑπεραφθονία τῶν χαρακτηριστικῶν κωνικῶν κυπέλλων, τῶν ὁποίων τελείως ὅμοια ἀνευρέθησαν εἰς τὸν γειτονικὸν ἀποθέτην, ἐνισχύουν τὴν ἄποψιν ὅτι τὸ δωμάτιον τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν λατρείαν, ἥτις ἐξ ἀρχῆς εἶχε βασισθῆ εἰς τὴν ὕπαρξιν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κτιστοῦ τέμενους. Τὰ ὀλίγα ἀνευρεθέντα τεμάχια τοιχογραφικῶν ἐπιχρισμάτων δυστυχῶς παρουσίαζον κατὰ τὸ πλεῖστον μονόχρωμον βάθος, ἦσαν δὲ ἅπαντα λίαν λεπτά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

Τὰ δύο ἄλλα ὑπόγεια δωμάτια, τὸ Γ τοῦ κλιμακοστασίου, καὶ τὸ Δ, ὅπου κατὰ τὴν πρώτην ἐξερεύνησιν ἀνευρέθη ἀποθέτης ἐνδιαφερόντων παλαιοανακτορικῶν ἀγγείων μεταξὺ τῶν λίθων τῆς εἰς τὸν μυχὸν γενομένης ἐπιχώσεως, ἐκαθαρίσθησαν ἐκ νέου ἀπεκαλύφθησαν δὲ οὕτω τὰ κατώφλια τῶν θυρῶν καὶ αἱ τρεῖς βαθμῖδες ἐκ γυψολίθου τῆς κλιμακίδος, τῆς ἀγούσης εἰς τὸν ἄνω ὄροφον. Δύο γυψολιθικαὶ παραστάδες ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δωματίων Β καὶ Γ θύραν. Ἄλλαι γυψολιθικαὶ παραστάδες ἀνευρεθεῖσαι κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἀνασκαφικὴν περίοδον ἐγγὺς τοῦ διαχωριστικοῦ τοίχου μεταξὺ τῶν δωματίων Α καὶ Β, ἀλλ' εἰς ὑψηλότερα στρώματα, προέρχονται, φαίνεται, ἐκ πολυθύρου μεγάρου ἄνω τῶν δωματίων τούτων εἰς τὸν ἰσόγειον ὄροφον.

Εἰς τὸν ἰσόγειον ὄροφον ἀνήκουν ὅλα τὰ ἄλλα ἀνασκαφέντα δωμάτια τῆς οἰκίας, ἡ ὁποία νῦν ἀπεκαλύφθη ἐξ ὁλοκλήρου. Οὕτω, παρὰ τὴν καταστροφήν, διηυκρινίσθη τὸ σχέδιον τοῦ οἰκήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον. Τὴν ἰσχυρὰν πρόσοψιν πρὸς ἀνατολὰς τῆς οἰκίας δὲν δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ πέραν ἑνὸς σημείου καὶ τὰ πρὸς τὴν πλευρὰν ταῦτα διαμερίσματα εἶναι κατεστραμμένα. Ὅμως διεσώθη τμῆμα ἐπιμήκους δωματίου, τὸ ὁποῖον ἐβασίσθη ἐν μέρει εἰς τὴν διὰ λίθων ἐπίχωσιν μέρους τοῦ ὑπογείου εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ δωματίου Δ. Ὁ χῶρος οὗτος φαίνεται ὅτι εἶχε διαμορφωθῆ εἰς βεράνταν, οἱ κίονες τῆς ὁποίας ἠδύναντο κάλλιστα νὰ εἶχον βασισθῆ ἐπὶ τοῦ παχέος ἀνατολικοῦ τοίχου. Ἡ βεράντα πιθανῶς ἐξετείνετο καὶ καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῶν δύο δωματίων Εα καὶ Εβ, τῶν ὁποίων μέρος τῶν ἔξω τοίχων καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ διαχωρίσματος ἀνευρέθη κατεστραμμένον. Τὸ Εα ἐπικοινωνεῖ διὰ δύο θυρῶν μὲ τὰ δωμάτια Σ καὶ Η. Ἡ ἔκτασις τοῦ Η δὲν κατωρθώθη νὰ διευκρινισθῇ. Τμῆμα τοίχου ἀνευρέθη κατὰ τὴν προέκτασιν τοῦ ἰσχυροῦ τοίχου τῶν θεμελίων διαμερισμάτων μεταξὺ Α καὶ Β. Οὐδεὶς ὅμως τοῖχος ἦλθεν εἰς φῶς κλείων τὸ δωμάτιον πρὸς δυσμάς.

Ἐπίσης παραμένει σκοτεινὸν ἂν ἐσχηματίζετο δωμάτιον εἰς τὸν χῶρον ὅπου ἀνευρέθη ὁ ἀποθέτης. Τοῦτο φαίνεται μᾶλλον πιθανόν, ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ πλάκες δι' ὧν ἐκλείετο ὁ ἀποθέτης ἦσαν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον τῶν λοιπῶν δαπέδων, ὅτι εἷς τοῖχος ἔκλειε τὸν χῶρον πρὸς βορρᾶν, καίτοι ἐλαφρῶς ἀποκλίνων τοῦ ὀρθοῦ προσανατολισμοῦ, καὶ ὅτι τμήματα ἀγγείων καὶ ἄφθονα θραύσματα περισυνελέγησαν εἰς τὸ ὕψος τοῦ δαπέδου. Τὸ δωμάτιον Ζ ὅμως διασῴζεται ἱκανοποιητικῶς. Ὀλίγον μετὰ τὴν εἴσοδον ὑπάρχει τετραγωνικὸς πεσσός, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶναι εἰς τὴν θέσιν του καὶ ὅστις πιθανῶς ἀντεστοίχει πρὸς δεύτερον νοτιώτερον κείμενον καὶ νῦν ἐξαφανισθέντα. Σαφῶς διακρίνει τις ὅτι ὁ δυτικὸς τοῖχος εἶχεν ἀρχικῶς εὐρὺ ἄνοιγμα, τὸ ὁποῖον βραδύτερον ἐτοιχίσθη μὲ σύστημα ἄτακτον μεγαλιθικόν, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἔκαμπτεν ἐσωτερικῶς κατὰ τὴν γωνίαν (τὸ τελευταῖον τοῦτο τμῆμα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

διελύσαμεν, μετὰ τὴν διαπίστωσιν ὅτι κάτωθεν τούτου ὑπῆρχεν ἀφθονία ὀστράκων). Ὑπῆρχε καὶ ἐξωτερικὴ ἐξ ἀνατολῶν πρόσβασις εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο διὰ διαδρόμου, ἴσως μετ' ἀνερχομένης κλίμακος, ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὸν βαθμιαίως ἀνερχόμενον μαλακὸν βράχον, ὅστις φθάνει σχεδὸν μέχρι τοῦ μεγάλου μονολιθικοῦ κατωφλίου. Ἴσως ἐκεῖθεν ἦτο ἡ κυρία εἴσοδος εἰς τὸν οἶκον ἐξ ἀνατολῶν. Ἡ ἀνασκαφὴ πέραν τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ δωματίου Ζ καὶ τοῦ διαδρόμου ἀπέβη λίαν δύσκολος: ἀτέρμων σωρὸς λίθων, πληρῶν εἰς μέγα ὕψος τὸν ἐπέκεινα χῶρον, καθίστα ἀδύνατον τὸν σαφῆ διαχωρισμὸν τῶν ὑφισταμένων τοίχων, τῶν ὁποίων μέρος εἶχε κατακρημνισθῆ, πιθανῶς λόγῳ σεισμικῆς τινος καταστροφῆς. Παρὰ ταῦτα κατέστη δυνατὸν νὰ διαχωρισθῇ σύστημα τοίχων ἀποτελούντων εἶδος κλωβοῦ κλιμακοστασίου ***(εἰκ. 3)***: πρὸς τὴν κλίμακα, ἥτις πιθανῶς ἦτο ξυλίνη, πλὴν τῆς κατὰ χώραν εὑρεθείσης βάσεώς της ἔφερε στενὸς διάδρομος, ὑπῆρχεν ὅμως καὶ ἄλλη εἴσοδος ἄγουσα ἀπ' εὐθείας ἐκ νότου πρὸς τὴν κλίμακα, θύρα δηλαδὴ τῆς ὁποίας ἀνευρέθησαν κατὰ χώραν ἡ τετράγωνος παραστὰς καὶ τὸ κατώφλιον. Ἴσως ἐκεῖθεν ἦτο ἡ δευτερεύουσα εἴσοδος εἰς τὸν οἶκον, ἐκ νότου, πιθανῶς ὑπηρεσιακή. Κακῶς ᾠκοδομημένοι τοῖχοι μὲ διάφορον προσανατολισμόν, οἱ ὁποῖοι συνείχοντο μετὰ τῆς δευτερευούσης ταύτης εἰσόδου ἐκτεινόμενοι πρὸς νότον καὶ οἵτινες ἦσαν ἐπιφανειακώτεροι, βασιζόμενοι ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ βράχου (κούσκουρα), ἀποδεικνύουν προσθήκας μεταγενεστέρας, συγχρόνους πρὸς ἄλλα παρατηρηθέντα καθ' ὅλον τὸν χῶρον λείψανα καὶ ἀσφαλῶς καὶ πρὸς τὸν διατοιχισμὸν τοῦ δωματίου Ζ. Ἡ μικρὰ κλῖμαξ, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος, προεξετείνετο φαίνεται καὶ ἄνω τοῦ μυχοῦ τοῦ βορείου ταύτης διαμερίσματος, ἔνθα ἐσχηματίζετο sotto scala. Δυστυχῶς τὰ ἀνατολικῶς τοῦ κλωβοῦ διαμερίσματα κατεστράφησαν παλαιόθεν ἐξ ὁλοκλήρου.

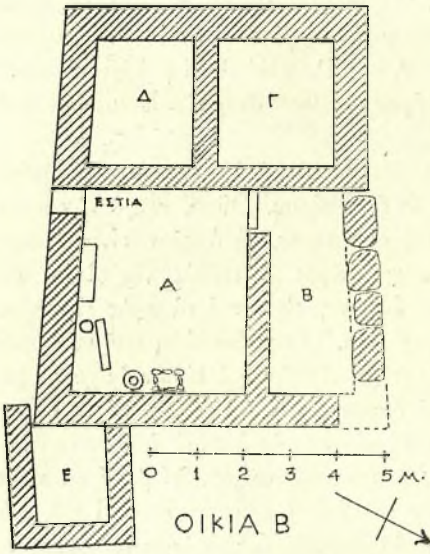

Εἰκ. 5. Μινωϊκὴ Οἰκία Β Πρασᾶς Ἡρακλείου.

Τὰ ἐκ τῶν λοιπῶν δωματίων κινητὰ εὑρήματα δὲν ἦσαν πολλὰ οὔτε κατ' ἐξοχὴν ἀξιόλογα. Ἡ κεραμεικὴ ἦτο ἀνάμικτος, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς βάσεις τῶν τοιχῶν ἀνεκαλύπτετο πάντοτε παλαιοανακτορικὴ κεραμεική. Τριπτῆρες

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

καὶ τεμάχια λιθίνων λύχνων *(εἰκ. 7)*, κύπελλά τινα, γουρνίδια ἐκ μαλακοῦ λίθου, ὡραία λιθίνη λαβή, ἴσως ρυτοῦ, μὲ δύο μικρὰς ὀπὰς στερεώσεως, σφραγιδόλιθος ἀμυγδαλοειδὴς στεατίτου μὲ γραμμικὴν σχηματικὴν διακόσμησιν, κ.ἄ.

Εἰκ. 6. Λίθινα σκεύη καὶ ἐργαλεῖα τῶν μινωϊκῶν οἰκιῶν Πρασᾶς.

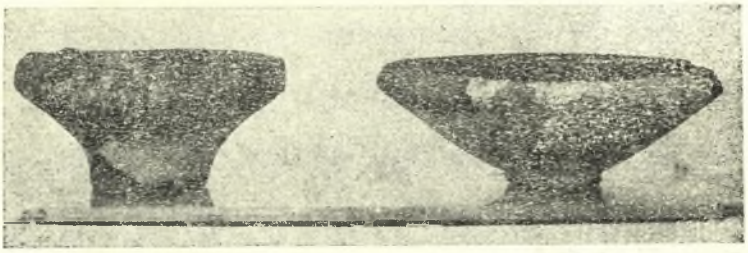

Εἰκ. 7. Λύχνοι λίθινοι τῶν μινωϊκῶν οἰκιῶν Πρασᾶς.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς οἰκίας Α, μᾶλλον βορειοδυτικῶς ταύτης, ἀπεκαλύφθη δευτέρα οἰκία (Οἰκία Β *εἰκ. 4, σχεδ. εἰκ. 5)*, καλῶς ᾠκοδομημένη μὲ πελεκητοὺς λίθους κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς πλευρᾶς. Εἶναι τετραγωνικὴ καὶ ἀπεδείχθη ὅτι εἶχε τέσσαρα συνολικῶς δωμάτια, διαχωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων μὲ μᾶλλον ἐλαφρὰ διαχωρίσματα. Θύραι μὲ κατώφλια ἀνεκαλύφθησαν, θέτουσαι εἰς ἐπικοινωνίαν τὰ δωμάτια Α - Β καὶ Α - Γ. Ἀντιθέτως δὲν εὑρέθη κανὲν ἄνοιγμα εἰς τὸν διαχωριστικὸν τοῖχον τῶν δωματίων Γ καὶ Δ. Ἡ οἰκία ἦτο εἰς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

μικρὸν βάθος, ἐκ τούτου δὲ σημαντικὴ ζημία ἐπῆλθεν εἰς τοὺς τοίχους καὶ τὰ κινητὰ ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνευρέθησαν μόνον τὰ κάτω

Εἰκ. 8. Μικρὰ ἀγγεῖα προσφορῶν ἐκ τοῦ δωματίου Β (ἱεροῦ) τῆς μινωϊκῆς Οἰκίας Α Πρασᾶς.

Εἰκ. 9. Ἀγγεῖα τοῦ δωματίου Β (ἱεροῦ) τῆς μινωϊκῆς Οἰκίας Α Πρασᾶς.

μέρη. Ἐξωτερικῶς τοῦ δωματίου Α καὶ ὀλίγον λοξῶς τοποθετημένον ἦτο μικρὸν δωμάτιον ἄνευ οὐδενὸς ἀνοίγματος, τοῦ ὁποίου ὁ νότιος τοῖχος προε-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

κτεινόμενος ὀλίγον ἐκάλυπτε τὴν γωνίαν τῆς οἰκίας. Προφανῶς τοῦτο ἐκτίσθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον. Ἐκ τῶν τεσσάρων κυρίων δωματίων τὸ Α, πρῶτον ἀνασκαφέν, ἦτο ἀναμφιβόλως τὸ μαγειρεῖον. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν του ἀνευρέθησαν ἐσφηνωμένα μεταξὺ λίθων, ἐπίτηδες εἰς τετραγωνι-

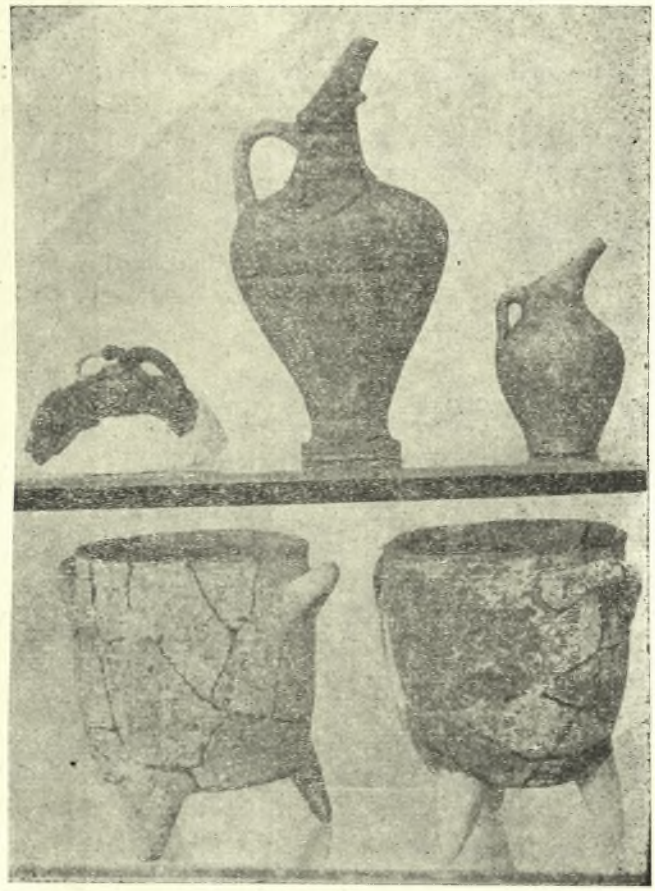

Εἰκ. 10. Ἀγγεῖα καὶ σκεύη ἐκ τῶν μινωϊκῶν οἰκιῶν Πρασᾶς.

κὸν σχῆμα στηριχθέντων, μαγειρικὰ σκεύη, συγκεκριμένως δύο τρίποδες λέβητες (*εἰκ. 10*, κάτω) καὶ τὸ κάτω μέρος ἄλλου ἀγγείου. Παρὰ ταῦτα ἀνευρέθη κατὰ χώραν λιθίνη μὲ βαθὺ κοίλωμα «γοῦρνα», μορφῆς μᾶλλον ἰγδίου, ἀλλὰ μὲ τετρημένον πυθμένα, ἴσως εἶδος νεροχύτου. Κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ δωματίου καὶ παραλλήλως πρὸς τὸν τοῖχον ἦτο πλὰξ καθέτως τοποθετημένη,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

ὄπισθεν δὲ ταύτης ἀνευρέθη στάμνος εἰς κεκλιμένην θέσιν, ἀλλὰ, φαίνεται, ἀρχικῶς ὀρθία τοποθετημένη ἐπὶ πυθμένος ἄλλου ἀγγείου: προφανῶς πρόκειται περὶ χώρου ἀναλόγου μὲ τοὺς «σταμνοστάτες» τῶν σημερινῶν κρητικῶν σπιτιῶν. Παρὰ τὸν σταμνοστάτην ὑπῆρχε θρανίον ἢ ἐπίμηκες βάθρον. Τέλος κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ δωματίου ὑπῆρχεν ἄνοιγμα εἰς τὸν τοῖχον λίαν στενόν, μὲ σαφῆ ἴχνη πυρᾶς, τὰ ὁποῖα ἐμέλαναν καὶ κατέστησαν ἐν μέρει πυρὸν τὸν μαλακὸν βράχον, ὅστις ἐκεῖ ἀπετέλεσεν εἶδος κόγχης: ἐπὶ τόπου ἀνευρέθησαν τρία κοινὰ ἀγγεῖα, τῶν ὁποίων ἀτυχῶς τὸ ἄνω μέρος εἶχε καταστραφῆ. Προφανῶς ἐκεῖ ἦτο ἡ ἑστία τὸ δὲ ἄνοιγμα ἀφέθη διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ καπνοῦ καὶ διὰ «νὰ τραβᾷ τὸ τζάκι». Τὸ δωμάτιον Β ἦτο πολὺ στενώτερον. Ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος εἶχεν ἐκκλίνει ἰσχυρῶς, πιθανῶς ἐκ τῆς αὐτῆς σεισμικῆς αἰτίας εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται τὸ «μπατάρισμα» τόσων ἄλλων τοίχων τῆς οἰκίας Α. Διὰ νὰ ἰσοπεδωθῇ τὸ δάπεδον τοῦ στενοῦ τούτου δωματίου, ἐπειδὴ ὁ μαλακὸς βράχος κατήρχετο εἰς χαμηλότερον ἐπίπεδον, εἶχε γίνει ἐπίχωσις διὰ πλήθους πηλίνων ὀστράκων, ἁπάντων τῆς παλαιοανακτορικῆς περιόδου. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι ἡ οἰκία Β ᾠκοδομήθη κατὰ τὴν νεοανακτορικὴν περίοδον, ἐν ἀντιθέσει τῆς οἰκίας Β, ἥτις ἱδρύθη κατὰ τὴν ΜΜ Ιβ ἐποχὴν καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἐκ νέου εἰς τὴν νέαν ἀνακτορικὴν φάσιν. Τοῦτο ἀπεδείχθη καὶ ἐξ ὅλων τῶν κινητῶν εὑρημάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν πολλὰ οὔτε πολύτιμα. Τὰ δωμάτια Γ καὶ Δ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ χαρακτηριστικόν. Ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος τοῦ Γ εἶναι ὀλίγον ἐσώτερον τοῦ ἀντιστοίχου τοίχου τοῦ Β καὶ σχηματίζει τὴν χαρακτηριστικὴν εἰς τὰ μινωϊκὰ οἰκοδομήματα ὀδόντωσιν. Παρὰ τὸ κατώφλιον τῶν δωματίων Α καὶ Β ἀνευρέθη μικρὸν δοχεῖον τετράγωνον (*εἰκ. 6* κάτω ἀριστερά), ἴσως ὑποδοχεὺς σπονδῶν, ἐκ πώρου λίθου, φέρων ἐφ' ὅλων αὐτοῦ τῶν πλευρῶν ἐπιφανειακὰ χαράγματα ἀποτελοῦντα ἐπιγραφὴν τοῦ γραμμικοῦ συστήματος Α, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζεται σύμπλεγμα συχνὰ ἀπαντῶν ἐπὶ τελετουργικῶν σκευῶν. Ὄχι μακράν, εἰς τὸ δωμάτιον Γ, ἀνεκαλύφθη ὑψηλὸν σκεῦος κυρτὸν κυλινδρικὸν μὲ λαβὴν τοξοειδῆ καὶ δύο ὀπὰς ἀντικειμένας, τοῦ ὁποίου τὸ ἀνώτερον τμῆμα, ὑποδοχεὺς ἴσως ἀνθράκων, ἦτο ἀρκετὰ βαθὺς καὶ σχεδὸν κυλινδρικός. Πιθανῶς αἱ ἀντικείμεναι ὀπαὶ ἐχρησίμευον διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ σκεύους διὰ ράβδου, ὅταν τοῦτο ἦτο πυρακτωμένον. Μολύβδινος δίσκος, ἴσως σταθμίον, ἀνευρέθη πλησίον τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τοῦ μαγειρείου. Ἄλλα δὲ σκεύη, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλλιπῆ, καὶ πολλὰ χείλη πίθων τοῦ τύπου jar, ἀνευρέθησαν εἰς ὅλα τὰ δωμάτια. Δύο ἐνδιαφέροντες λίθινοι δίμυξοι λύχνοι ἐλλιπεῖς, ἀνευρέθησαν εἰς τὸ δωμάτιον Α καὶ κατέστη δυνατὸν νὰ συμπληρωθοῦν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

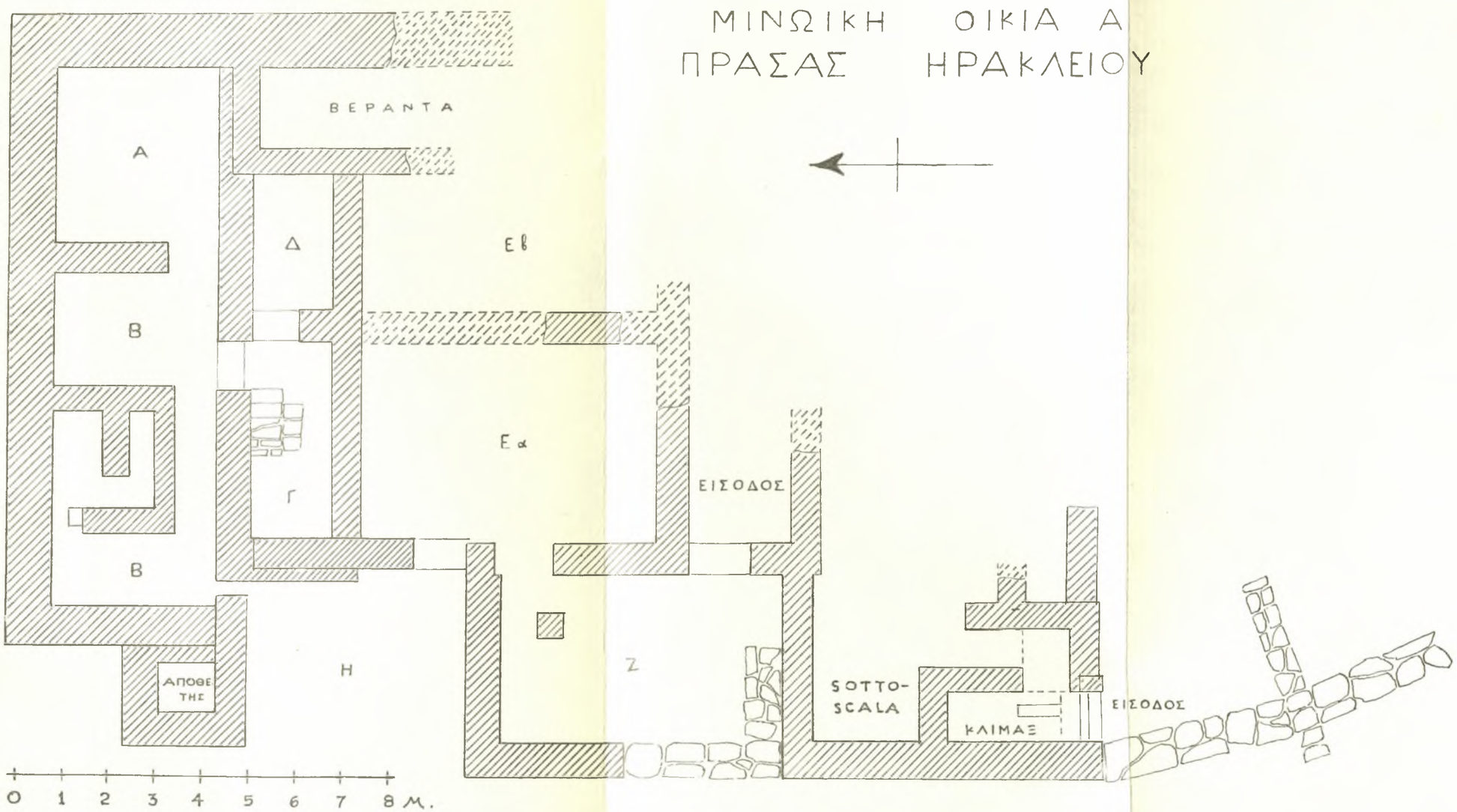

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αἱ δύο ἀνασκαφεῖσαι οἰκίαι δὲν ἦσαν ἀπομεμονωμέναι. Καὶ παλαιότερον εἶχον παρατηρηθῆ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἄλλα οἰκοδομικὰ λείψανα καὶ νῦν διὰ δοκιμαστικῶν τάφρων ἀπεδείχθη ἡ ὕπαρξις καὶ ἄλλων οἰκημάτων, ὄχι μὲ τὸν αὐτὸν προσανατολισμόν, ἀναμφιβόλως ὅμως ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν μινωϊκὴν περίοδον. Ὀλίγον πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς οἰκίας Β ἦλθον εἰς φῶς σαφεῖς τοῖχοι τεμνόμενοι κατ' ὀρθὰς γωνίας, τοὺς ὁποίους κατέστη δυνατὸν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐπί τι διάστημα, ἐλλείψει ὅμως μέσων δὲν ἀνεσκάψαμεν περαιτέρω. Περαιτέρω τὸ νέον τοῦτο συγκρότημα ὠνομάσαμεν Οἰκίαν Γ καὶ ἐκ ταύτης προῆλθον δυὸ πρόχοι, τῶν ὁποίων ἡ μία (*εἰκ. 10,* ἄνω) λίαν χαρακτηριστικὴ τῆς ΥΜ Ια ἐποχῆς, κομψὴ τὸ σχῆμα καὶ διακοσμουμένη μὲ χαρακτηριστικὴν περιθέουσαν σπεῖραν. Ἡ οἰκία αὕτη ἀτυχῶς ἔχει ὑποστῆ μεγάλην καταστροφὴν ἐκ τῆς καλλιεργείας, ἀγνοῶ δὲ κατὰ πόσον εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ ἀσφαλὲς τὸ συνολικὸν αὐτῆς σχέδιον δι' ἀνασκαφῆς. Εὐρυτέρα ὅμως ἔρευνα τῆς ὅλης περιοχῆς ἀσφαλῶς θὰ ἦτο διαφωτιστική.

Καθόλου, ἡ ἀνασκαφὴ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὅτι ἔσχεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα· ἀπέδωκεν ἐνδιαφέρον σύμπλεγμα μινωϊκῶν οἰκιῶν, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη τοὐλάχιστον ἀποδεικνύεται ὅτι ἐκτίσθη εἰς τὴν παλαιοανακτορικὴν ἐποχήν. Διὰ δὲ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀνασκαφῆς δύο ἐκ τῶν οἰκιῶν τοῦ μικροῦ τούτου συνοικισμοῦ, ὅστις ἐδέσποζε τοῦ μυχοῦ τῆς μικρᾶς πεδιάδος τοῦ Ἀμνισοῦ καὶ πιθανῶς ἤλεγχεν ὁδικὴν ἐκεῖθεν διερχομένην πρὸς τὴν Κνωσὸν ἀρτηρίαν, ἐγνωρίσαμεν ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν μικρῶν περὶ τὴν Κνωσὸν κέντρων, τὰ ὁποῖα πιθανῶς ἐτέλουν ἐν ἐξαρτήσει ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον. Καθίσταται νῦν δυνατὴ ἡ τελικὴ δημοσίευσις τοῦ συγκροτήματος τούτου, εἰς τὴν δημοσίευσιν δὲ ταύτην θὰ συμπεριληφθοῦν καὶ τὰ σπουδαῖα ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1939 καὶ 1940.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΤΩΝ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 08:31:04 EEST - 3.143.22.125